

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu

Názov: *Štyri antické argumenty o budúcich náhodnostiach*

Autor: PhDr. Vladimír MARKO, PhD.

Oponent: doc. Mgr. Ulrich WOLLNER, PhD.

Celkové slovné zhodnotenie habilitačnej práce:

PhDr. Vladimír Marko, PhD. predložil ako svoju habilitačnú prácu publikovanú monografiu *Štyri antické argumenty o budúcich náhodnostiach* (Bratislava : UK 2017). Uvedený knižný titul má rozsah 369 číslovaných strán a je štruktúrovaný na Predslov, Úvod a štyri kapitoly, ktoré sú diferencované na podkapitoly. Monografia je doplnená o dva Apendixy a tvoria ju aj Literatúra, Menný a Vecný register. Na úvod považujem za dôležité uviesť, že problematika analýzy a interpretácie logických argumentov („paradoxov“ či „sofizmov“) je v súčasnom, najmä v anglo-americkom filozofickom prostredí reflektovaná (čo dokazuje aj zoznam sekundárnej literatúry, s ktorou habilitant pracoval). Na Slovensku je posudzovaná kniha prvým pôvodným komplexným a systematickým pokusom o analýzu a interpretáciu vybraných antických argumentov o budúcich náhodných udalostiach, a preto si už z tohto hľadiska zasluhuje pozornosť. Ako vyplýva z autorových článkov uvedených v Literatúre, práca predkladaná ako podklad pre habilitáciu je výsledkom Markovej kontinuálne rozvíjanej výskumnej práce a systematického sledovania výskumnej línie.

Habilitačnú prácu nebudem hodnotiť na základe charakteristík jednotlivých kapitol, ale zameriam sa na komplexné hodnotenie, ktoré rozdelím do piatich kritérií (označených tučným písmom).

Teoretické zvládnutie danej témy. Môžem konštatovať, že medzi titulom monografie a jej obsahom existuje korelácia. Aj keď je každá kapitola venovaná inému antickému argumentu („paradoxu“ či „sofizmu“) o budúcich náhodných udalostiach, spoločne vytvárajú jednotný myšlienkový celok. Už v Úvode si Vladimír Marko kladie metodologickú otázku: ako by malo prebiehať čítanie antického textu a ako narábať s historickým textom? Na túto nadväzuje ďalšia otázka: ako zrekonštruovať antické postoje a teóriu, ktorá môže stáť v pozadí historických zdrojov? Na uvedené otázky kladie dôraz v celom texte monografie. Akcentujem predovšetkým to, ako habilitant pracuje s antickými prameňmi. Postupuje tak, že dôkladne skúma ich pôvod, ich znenia (väčšinou totiž pochádzajú z doxografických zdrojov, často od nepriateľsky naladených kritikov, navyše veľmi často aj s odstupom niekoľkých storočí). K týmto zdrojom pristupuje veľmi pozorne a pri ich analýze a interpretácii postupuje krok za krokom, pretože antické pramene, s ktorými pracuje, sú roztrúsené, transformované, fragmentárne, a tým aj neúplné. Konkrétny fragment argumentu (obsahujúci „paradox“ či „sofizmus“), ktorý sa nám zachoval, je podľa habilitanta nedostatočný pre jeho komplexné posudzovanie. Z tohto dôvodu je podľa Marka nevyhnutné konfrontovať ho s ďalšími údajmi, preto minuciózne skúma, či sa sémantické prvky textu neopakujú na iných miestach, či sa tieto termíny opakujú a používajú pri rozboroch teoretických predpokladov a podobne. Pozorne rekonštruje problematiku vznikov argumentov, ponúka odpovede, aký bol ich zmysel a účel. Dokazuje, že boli sformulované, aby v zhutnenej a silne efektnej forme konfrontovali teoretické postoje aktuálnych konkurenčných škôl a poukázali na ich prednosti alebo nedostatky. Argumenty často slúžili, podľa habilitantovej presvedčivej interpretácie, ako komplexné ilustračné príklady v rámci určitej filozofickej školy (megarskej, stoickej, ...) na kritiku filozofických pozícií konkurenčných filozofických škôl či prúdov.

V argumentoch sa pritom využívali dialektické (logické, sémantické, metafyzické, ...) prostriedky vypracované príslušnou školou. Tieto argumenty sa však v priebehu storočí redukovali len na jednoduché a často skreslené ilustračné formy („paradoxy“ či „sofizmy“). Habilitant afirmuje, že tvorcovia antických argumentov pracovali minimálne s dvomi nástrojmi – fixnou odbornou terminológiou a nejakým konzistentným teoretickým rámcom (logikou, sémantikou, metafyzickými predpokladmi sformulovanými ako teorémy a podobne). Cieľom monografie Vladimíra Marka bolo pomocou rekonštrukcie prameňov nájsť uvedené dva nástroje (technické termíny a prípadné stopy teórie, ktorá ich prepája). Táto komplikovaná práca ho priviedla k formulovaniu lepšieho poznania teoretických postojov pôvodných autorov argumentov.

Ako správne poukazuje Vladimír Marko, mnohí súčasní historici filozofie (i logiky) neberú do úvahy, že antické formy determinizmu (či fatalizmu) boli oveľa rozmanitejšie, ako im to dnes zjednodušene pripisujeme. Z tohto dôvodu, z filozofického hľadiska považujem za najcennejšie autorove rekonštrukcie, analýzy a interpretácie problematiky slobodnej vôle a determinizmu-fatalizmu. Na základe uvedeného možno konštatovať, že predkladaný habilitačný spis je z hľadiska posudzovaného kritéria (teoretické zvládnutie danej témy) spracovaný na vysokej odbornej úrovni.

Analytickosť a pôvodnosť práce. Konštatujem, že v habilitačnej práci sú jasne identifikované problémy, otázky a témy, ktoré sú následne analyzované a interpretované. Autorov výklad je premyslený, systematický a jasne formulovaný, pričom svoje interpretácie konfrontuje s relevantnou sekundárnou literatúrou. Pomer medzi výkladmi iných interpretátorov a habilitantovým postojom a hodnotením je v prospech autorových názorov. Vladimír Marko dokázal formulovať relevantné a plauzibilné argumenty, vlastné výklady a netriviálne stanoviská, ktoré sú v texte jednoznačne identifikovateľné. Na viacerých miestach formuluje nové interpretácie, ktoré sú postavené na solídnych argumentačných základoch. Habilitačný spis je teda informačne bohato nasýtený a dominuje v ňom pôvodný interpretátorský prínos, ktorý je charakteristický kombináciou filozofického, filologického a analytického prístupu (s aplikovaním moderných logických kalkulov). Moderné analytické prostriedky však nie sú samoučelné, ich cieľom je priblíženie argumentov, ich lepšie pochopenie a skoncentrované predstavenie konzistentnosti úsudkovej formy konkrétneho argumentu.

Štruktúra práce. Text je vhodne štruktúrovaný, formulácie sú výstižné, myšlienky veľmi dobre plynú a nadväzujú. Základný text je adekvátne doplnený komentujúcimi, vysvetľujúcimi a rozširujúcimi poznámkami pod čiarou.

Práca s literatúrou. Habilitant v celom texte preukázal aj svoje filologické kompetencie, znalosť starej gréčtiny a latinčiny mu umožnila viesť polemiku s rôznymi prekladmi a aj s autormi kritických edícií starovekých zdrojov. Rozsah a relevantnosť primárnej i sekundárnej literatúry, najmä anglosaskej proveniencie (autor však pracuje aj s titulmi v nemeckom, francúzskom, poľskom a srbskom jazyku) a jej primerané a fundované využitie v texte je na výbornej úrovni. Habilitant pracuje s rozsiahlou literatúrou dôsledne, systematicky a so zreteľne preukázanou znalosťou a porozumením, pričom si udržiava kritický a kreatívny odstup od sekundárnych textov.

Formálna stránka práce. Predložená práca je napísaná odborným jazykom s jasnou a zrozumiteľnou kompozíciou a štýlom. Práca vyniká jasnosťou výkladu a snahou o argumentačnú precíznosť.

Povinnosťou oponenta je sformulovať aj kritické pripomienky a návrhy:

- Za gramaticky vhodnejšie považujem modifikovať časť titulu posudzovanej publikácie do podoby:
... o budúcich náhodných udalostiach.
- V Úvode si autor nestanovuje cieľ svojej vedeckej monografie.
- Za výraznejší nedostatok považujem skutočnosť, že v monografii absentuje Záver, ktorý by sumarizoval analýzy a interpretácie z predchádzajúcich skúmaní.
- Akcentujem aj zhrnutia jednotlivých kapitol, v ktorých autor vecne, transparentne, systematicky a precízne rezumuje výsledky svojich úvah. Tieto zhrnutia však absentujú v tretej i štvrtej kapitole.
- Z grafického hľadiska čitateľský komfort sťažujú neodsadené odseky.

- V texte sa nenachádza množstvo grafických či štylistických chýb. Výnimku tvoria strany: 9, 33, 46-47, 50, 85, 92, 98, 133, 134, 144, 145, 146, 151, 160, 171, 177, 178, 211, 218, 231, 240, 310.
- Na s. 40 absentuje signatúra Jordanovej parafrázy; na s. 72 (pozn. 108) chýba signatúra Sharplesovej parafrázy; na s. 228 nie je označená parafráza z Horovského.
- Na s. 70-71 sa údaje z poznámky 103 opakujú aj v poznámke 106. Opakovanie sa nachádza aj na s. 179.
- Na s. 164 v pozn. 272 autor vyjadruje vďaku anonymnému posudzovateľovi.
- Na s. 309 v pozn. 576 sa nachádza chybné konštatovanie o redakcii *Nového zákona*, pričom malo ísť o redakciu *Starého zákona*.
- Pri interpretácii Ciceronovho diela *de fato* mal autor mal využiť titul Fraňo, P. (2013): *(Bez)mocný osud : Ciceronova interpretácia problematiky osudu v spise De fato*. Pusté Úľany : Schola Philosophica.
- Interpretácii epikurovského chápania odklonu atómov sa venuje článok A. Kalaša: Ľudská sloboda a problematika indeterminizmu v epikurovskej filozofii. In: Suvák, V. (ed.): *K diferencii teoretického a praktického III*. Prešov, PU, 2004, s. 94-139, ktorý mohol byť využitý.

Napriek uvedeným pripomienkam chcem zdôrazniť, že posudzovaným habilitačným spisom sa Vladimír Marko prezentoval ako zrelý autor, ktorý pri riešení nastolených problémov preukázal vysokú odbornú kompetenciu a hlboký prienik do skúmanej problematiky. Posudzovanú prácu môžem charakterizovať ako tematicky ucelenú, text je prehľadný, zrozumiteľný, hutný, komprimovaný, no zároveň obsahovo náročný. Práca je koncipovaná na rozsiahlom extenzívnom filozofickom základe pôvodných i primerane doplňujúcich interpretačných zdrojoch. Posudzovanú monografiu považujem za veľmi kvalitnú, dôkladne a logicky argumentačne a explikačne vystavanú, ktorá prináša pôvodnú autorskú interpretáciu zdanlivo marginálnych problémov (skúmania antických argumentov o budúcich náhodných udalostiach). Vladimír Marko tak zaplnil značnú medzeru, ktorá bola v slovenskom (i českom) filozofickom prostredí pri interpretácii antických argumentov o budúcich náhodných udalostiach prítomná, a tým vytvoril predpoklady pre rozvíjanie danej problematiky.

Otázky do diskusie:

- 1) Aristotelés, podľa modernej tradície interpretovania deviatej kapitoly *de interpretatione*, rozlišoval zákon vylúčenia tretieho a princíp bivalencie. Ako sa dá, s ohľadom na jeho vyjadrenia v tejto kapitole, interpretovať jeho postoj k otázke determinizmu a slobodnej vôle?
- 2) Diodóros Kronos sa predstavuje ako obhajca modálneho princípu plodnosti (resp. že neexistujú nerealizovateľné možnosti). Mohli by sme, na základe uznania toho princípu, Diodora interpretovať ako zástancu fatalizmu?

Posudzovaná habilitačná práca jednoznačne splňa požiadavky kladené na daný druh práce, preto ju odporúčam k obhajobe.

V Banskej Bystrici 23. 2. 2020

.....
podpis